

Routeplanner Right to Challenge

Netwerk Right to Challenge
www.righttochallenge.nl

Voor bewoners, maatschappelijke initiatiefnemers, gemeentebestuurders
en ambtenaren

Een praktische aanpak om als gemeente, maatschappelijke initiatiefnemers en bewoners aan de slag te gaan met Right to Challenge.

Meer informatie:

- www.righttochallenge.nl
- info@righttochallenge.nl

Mede mogelijk gemaakt door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in het kader van het programma Democratie in Actie

Routeplanner Right to Challenge

Bij Right to Challenge (R2C) kunnen bewoners taken van gemeenten overnemen als zij denken het slimmer, beter, goedkoper of anders te kunnen doen. Bewoners krijgen met R2C daadwerkelijk de mogelijkheid om hun idee te gaan uitvoeren. Steeds meer gemeenten geven invulling aan dit recht.

In de praktijk blijkt een goede voorbereiding van groot belang te zijn. Uit ervaringen met Right to Challenge is een aanpak ontwikkeld om van het begin af aan met bewoners, maatschappelijke initiatienemers, gemeentebestuurders en ambtenaren aan de invulling van dit recht te werken.

Deze notitie geeft aan hoe R2C kan worden geborgd in een gemeente.

- Wat is Right to Challenge?
- Invoering van R2C
 - een open discussie
 - implementatie van R2C
- Right to Challenge checklist
- Colofon

Wat is Right to Challenge?

Burgers zoeken en vinden steeds meer mogelijkheden om zelf inrichting te geven aan de directe leefomgeving. In de fysieke ruimte, maar ook bij welzijns- en zorg activiteiten om prettiger met elkaar te kunnen samenleven. Met het Right to Challenge krijgen bewoners de kans om hun aanpak voor een betere uitvoering van publieke taken zelf in te vullen,

omdat bewoners zelf betere resultaten kunnen boeken, of misschien goedkoper of efficiënter kunnen werken. Maar vaak gaat het ook om de maatschappelijke meerwaarde en draagvlak in de wijk: meer betrokkenheid krijgen van bewoners, en zij maken zelfs nieuwe combinaties welzijnswerk en onderhoud openbare ruimte mogelijk. Een meerwaarde

die niet te vangen is in een getal, maar wel degelijk positieve effecten heeft in de lokale samenleving.

Right to Challenge is een instrument voor bewoners die ver willen gaan met hun betrokkenheid: het overnemen of aansturen van gemeentelijke taken. Dat doen zij in de praktijk op de volgende manieren:

1. Bewoners gaan een dienst / taak helemaal zélf uitvoeren en zijn zelf verantwoordelijk

Voorbeeld: Bewoners willen meer sporten en andere activiteiten in de sportzaal. Ook de sportvereniging vindt dat de sportzaal beter kan worden benut. De bewoners maken een voorstel samen met de sportvereniging voor gebruik van de sportzaal en overname van het beheer. Zij dienen een Challenge in bij de gemeente.

Het resultaat is dat de sportvereniging de financiële middelen krijgt, zelf verantwoordelijkheid is voor uitvoering van het beheer en voor het organiseren van alle activiteiten in de sportzaal, sámen met de bewoners/ gebruikers.

2. Bewoners sturen een dienst / taak aan

Voorbeeld: Bewoners willen dat het groenonderhoud anders / beter wordt uitgevoerd, maar hoeven niet zo nodig zelf al het werk te doen. Zij maken een plan, zoeken draagvlak in de buurt en dagen de gemeente uit met R2C. De gemeente overlegt met bewoners hoe het beter kan en maakt afspraken met de buurt.

Het resultaat is dat bewoners de prioriteiten aangeven voor het groenonderhoud. Het (onderhouds-)werk wordt gedaan door b.v. een

groenbedrijf of door ZZP-ers uit de buurt, in samenwerking met bewoners. Zo kunnen bewoners veel meer sturen in het groenbeheer gedurende langere tijd, zelf keuzes maken over de kwaliteit van het groen en over de inzet van de beschikbare financiën.

Bij de invoering van Right to Challenge in een gemeente gaat het om:

1	Een open discussie	<p>Wat betekent R2C voor mijn gemeente? En voor mijn rol, houding en handelen?</p> <p>Een open discussie van bewoners, maatschappelijke initiatieven, gemeentebestuurders en ambtelijke top</p>
2	Implementatie van R2C	<ul style="list-style-type: none">● De opdracht aan het bestuur om R2C in te vullen● Uitwerken van de R2C aanpak● Besluitvorming door gemeentebestuur samen met bewoners

1 Een open discussie

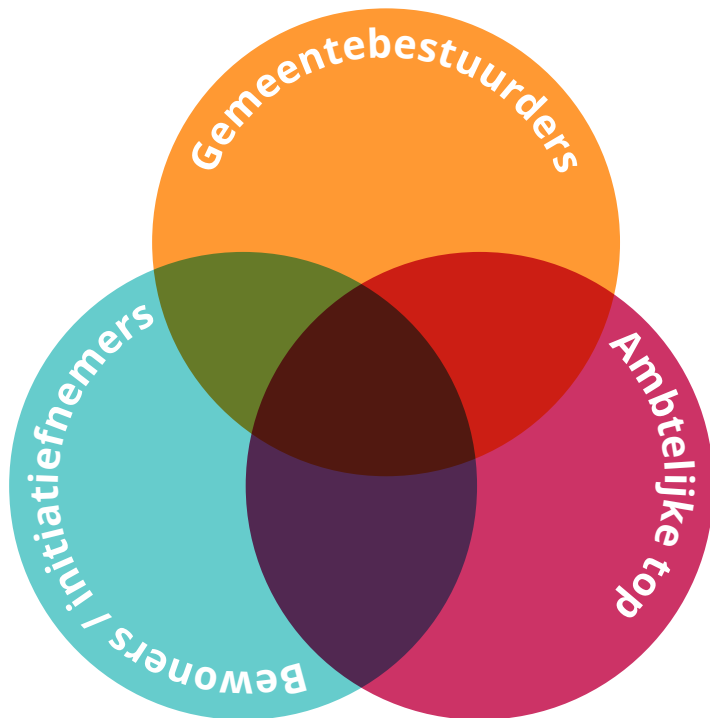
Hoe kun je aan R2C op een slimme manier invulling geven, samen met de lokale gemeenschap?

Een open gesprek van gemeentebestuurders, ambtelijke top en bewoners / initiatiefnemers is de eerste stap. Bespreek met elkaar hoe je invulling geeft aan R2C, wat Right to Challenge voor iedereen toevoegt, de maatschappelijke voordelen en hoe dit recht in de gemeente vorm kan krijgen.

De open discussie is de basis om van het begin af aan van 'buiten naar binnen' te denken.

De ambtelijke top (gemeentesecretaris / directeur / management) dient hierbij steeds nauw betrokken te zijn. Immers: R2C vraagt om een werkwijze met een integrale ondersteuning

van maatschappelijke initiatieven. Bewoners / initiatiefnemers houden geen rekening met het onderscheid in beleidsterreinen. Vaak zijn er vooraf diverse gesprekken met de ambtelijke top gewenst om tot een gedragen en gezamenlijke inbreng in de discussie te komen.

We moeten echt praten met onze bestuurders over hoe zij R2C willen invullen. Er ligt wel een motie over R2C, er staat een regel in het coalitieakkoord, maar een open en goed gesprek is toch nodig.

Items in deze open discussie

Gemeenteraadsleden / leden B&W:

- Right to Challenge is het recht van bewoners om taken van gemeenten over te nemen als zij het denken beter, slimmer of goedkoper te kunnen. Hoe willen bestuurders dit recht verder invullen met hun lokale gemeenschap?
- wat is hun beeld van de veranderende relatie tussen initiatieven uit de samenleving en de positie van de gemeente? Welke ambities hebben zij met R2C?
- welke ruimte willen zij geven aan bewoners / initiatiefnemers? En waar willen gemeentebestuurders écht zelf aan het stuur blijven?
- wat verwachten zij van de gemeentelijke organisatie om (anders) te gaan doen?

Ambtelijke top:

- meedenken hoe invulling kan worden gegeven aan R2C
- inzicht krijgen waar bewoners / initiatiefnemers in de praktijk mee te maken krijgen

Bewoners / initiatiefnemers:

- praktijkervaringen inbrengen met bewonersinitiatieven
- aangeven hoe R2C praktisch en transparant ingericht kan worden, zo dat dit voor bewoners herkenbaar is
- meedenken hoe R2C interessant kan worden voor een grotere groep bewoners

De uitkomsten van de open discussie vormen de basis om verder invulling te geven aan de bestuursopdracht voor de invoering van Right to Challenge.

De afstand tot het bestuur is groot, m.n. in de grotere gemeenten. In het gesprek kunnen initiatiefnemers de bestuurders laten ervaren wat voor mooie ontwikkelingen je met Right to Challenge in gang kunt zetten.

Uit ervaringen bij de gemeenten komt naar voren dat te laag insteken in de organisatie, niet leidt tot voldoende draagvlak. R2C wordt dan "iets van een individuele ambtenaar / één afdeling / een ingehuurde externe" – en dat belemmert de uitvoering. In grote(re) gemeenten geven ambtenaren aan dat het moeilijk is de ambtelijke top te betrekken bij R2C.

Ik kom graag vertellen hoe mooi, maar ook hoe intensief het is om met bewoners een challenge te starten. We zijn bevlogen, maar het vraagt ook veel vrije tijd – iets waarvoor onze gemeente wat meer oog mag hebben.

"Ons bewonersinitiatief heeft ervaring met aansturing van onderhoud openbare ruimte. We willen hiermee verder en R2C is een mogelijkheid. Kunnen wij onze ervaring inzetten bij het invullen van de werkwijze bij R2C in onze gemeente? Of kunnen wij de gemeente soms challengen en als ervaringsdeskundigen zélf de gemeentelijk aanpak van R2C gaan maken?"

2 Implementatie van Right to Challenge

De invoering van Right to Challenge bestaat uit:

1. de bestuursopdracht
2. invullen en uitwerken van de R2C aanpak onder andere via de R2C-checklist
3. besluitvorming

1 De bestuursopdracht

In de bestuursopdracht komen onder meer aan de orde:

- wie challenges kunnen gaan indienen: bewoners, zzp-ers, bedrijven, sociale instellingen, etc.
- de opdracht tot detaillering van de aanpak van R2C in de eigen gemeente, bijvoorbeeld via het invullen van de R2C checklist mmv alle gemeentelijke diensten / afdelingen. Met deze checklist komen vrijwel alle aspecten voor een goede invoering van R2C aan de orde en kan de gemeente nagaan hoe hiermee (op termijn) wordt omgegaan.

2 Invullen en uitwerken van de R2C aanpak, o.a. via de R2C checklist

In de Right to Challenge checklist staan vrijwel alle onderwerpen die van belang zijn voor een goede start met Right to Challenge.

In de checklist worden de volgende thema's uitgewerkt:

2.1 voorbereiding

2.2 tijdens de uitvoering van een R2C initiatief

2.3 evaluatie en verder leren met elkaar

Het invullen en bespreken van deze checklist in de gemeentelijke organisatie is zinvol. Het maakt je bewust wat erbij komt kijken. Sommige onderwerpen kunnen we niet zelf invullen of laten we over aan bewoners / initiatiefnemers. Deze keuze maken we nu bewust.

Uit de praktijk blijft dat initiatieven ambtelijke ondersteuning nodig hebben, om goed zicht te krijgen op de mogelijkheden om gemeentelijke taken over te nemen. Bovendien zou R2C anders een instrument worden voor uitsluitend degenen die de weg in de gemeente kennen. Een keuze is hoe ver een gemeente met deze ondersteuning gaat.

Bewonersinitiatieven komen op heel verschillende manieren binnen bij een gemeente. Sommige gemeenten hebben dit al strak ingeregeld (via een digitaal formulier), bij anderen is dit diffuser (bijvoorbeeld via contacten met wijkcoördinatoren). In ieder geval is een goede interne afstemming binnen de gemeente hard nodig. Een van de mogelijkheden om van het begin af aan binnen een gemeente af te stemmen, is de zogenaamde "initiatieven-tafel": alle vragen en initiatieven van bewoners en andere organisaties uit de lokale gemeenschap worden daar besproken en afgestemd. Daar wordt ook met ambtenaren van diverse disciplines besproken of een initiatief een R2C is dan wel op een andere wijze afgehandeld kan worden.

2.1 Voorbereiding

- de uitgangspunten van Right to Challenge, onder meer de keuze voor een ontwikkelgerichte aanpak of "alles gedetailleerd inrichten"
- kwaliteitseisen voor challenges
- procedure voor besluitvorming over een R2C initiatief: een transparante procedure tussen initiatiefnemer en gemeente en binnen de gemeentelijke organisatie. Daarbij is het gewenst dat ook gebruikers / bewoners hun mening kunnen geven over de definitieve voorstellen van het initiatief
- inzicht kunnen geven in onderdelen van de gemeentelijke financiën, en ruimte hebben om budgetten voor meerdere jaren ter beschikking te hebben
- eventuele aanpassing van gemeentelijke regels en verordeningen
- de organisatie en werkwijze binnen de gemeente. Onder andere: verleent de gemeente ondersteuning of moeten initiatiefnemers "het helemaal zelf doen"?
- communicatie

De aanpak van R2C kan via de volgende stappen verlopen:

2.2 Uitvoering

Tijdens de uitvoering van een R2C initiatief, onder meer:

- contact
- voortgang en zo nodig kwaliteitsbewaking (bijvoorbeeld bij zorg- en welzijnstaken)

2.3 Evaluatie en verder leren met elkaar

Het is zeer zinvol om alle R2C initiatieven tussentijds en na afloop met bewoners en gemeente te evalueren:

- hoe verloopt de uitvoering van de challenge?
- hoe groot is het draagvlak onder bewoners / gebruikers?
- wat is de effectiviteit of de maatschappelijke meerwaarde?
- wat zijn de financiële en maatschappelijke opbrengsten en kosten?
- wat kunnen gemeenten, bewoners en initiatiefnemers leren van de ervaringen met de challenge en hoe gaan zij verder?

In het Leeratelier Right to Challenge is met initiatiefnemers van een recyclings-initiatief in een open gesprek het proces doorgesproken om te komen tot een challenge. Dit initiatief won een eerste prijs voor de beste challenge, maar had toch moeite om uiteindelijk aan de slag te gaan vanwege trage ambtelijke procedures. Leerpunten voor betrokkenen zijn:

- *Het is zinvol een dergelijk open gesprek te voeren; dit moet gebeuren met alle R2C initiatiefnemers, de betrokken ambtenaren en andere partijen*
- *Het R2C initiatief komt makkelijker van de grond als het interne gemeentelijke (besluitvormings-) proces goed geregeld is; dan is het succes van dit R2C initiatief niet meer afhankelijk van relaties met individuele ambtenaren*

3 Besluitvorming

Het voorstel voor de invoering van Right to Challenge is gereed. Dit kan worden besproken met een aantal initiatiefnemers en potentieel geïnteresseerden: is de beoogde werkwijze voor hen te hanteren?

Vervolgens neemt het gemeentebestuur het formele besluit over Right to Challenge in de gemeente, de indiening en beoordeling van challenges, over de interne werkwijze binnen het gemeentelijk apparaat en over de wijze van communicatie met bewoners / initiatiefnemers, zo dat voor bewoners / initiatiefnemers op een transparante wijze wordt gewerkt.

Right to Challenge checklist

De Right to Challenge checklist biedt een handvat voor gemeenten en bewonersinitiatieven om aan de slag te gaan met R2C. Wat moet je doen voor de voorbereiding van Right to Challenge, tijdens de uitvoering van het initiatief en voor een goede (tussentijdse) evaluatie?

Vorbereiding	
Uitgangspunten Welke uitgangspunten hanteert uw gemeente:	
- Welke gemeentelijke beleidsterreinen, voorzieningen en taken kunnen worden uitgedaagd? En welke taken zijn hiervoor niet geschikt en worden dus uitgesloten (bijvoorbeeld op het gebied van veiligheid)?	
- Betreft het uitsluitend een vaste, bekende taak van de gemeente of mag het ook een nieuwe combinatie zijn (bijvoorbeeld een combinatie tussen Wmo en openbare ruimte)?	
- Mag een R2C initiatief meer kosten dan de huidige kosten? Zijn er subsidiemogelijkheden waarvan een initiatief gebruik kan maken, bijvoorbeeld bij de startfase?	
- Welke juridische eisen worden er vooraf gesteld om R2C mogelijk te maken? Bijvoorbeeld: is er vooraf een rechtsvorm nodig om initiatiefnemer te kunnen zijn?	
- Moet er maatschappelijk draagvlak geregeld zijn voor het honoreren van een initiatief? En op welke wijze? Hoe wordt het maatschappelijk draagvlak gecontinueerd?	
- Kiest de gemeente voor een "ontwikkelgerichte aanpak" van R2C? Of wil de lokale overheid – voor de start – "alles gedetailleerd ingericht en uitgewerkt hebben"?	
- Wie besluit over het van start gaan van een R2C initiatief? Hoe zijn gebruikers / bewoners daarbij betrokken?	
- Waar sluit R2C aan op raadsakkoorden, coalitieakkoorden, bestuursakkoorden, etc?	
- Andere uitgangspunten, zoals aansluiting op de Wet maatschappelijke ondersteuning of op de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen. <i>In de genoemde wetten is R2C opgenomen, maar niet concreet uitgewerkt. Dit biedt mogelijkheden voor een lokale invulling.</i>	

Kwaliteitseisen	
<ul style="list-style-type: none"> - Hanteert de gemeente kwaliteitseisen bij een R2C-initiatief? Zo ja, welke? <i>Bijvoorbeeld bij het informeren van bewoners / gebruikers voorafgaand aan een challenge en tijdens de uitvoering van een challenge.</i> <i>Kwaliteitseisen bij challenges worden vaak op een heel verschillende wijze ingevuld door gemeenten en beslaan een breed spectrum. Bijvoorbeeld specifieke kwaliteiten of deskundigheden die maatschappelijke initiatiefnemers moeten hebben bij zorginitiatieven.</i> <i>Een andere kwaliteitseis is dat een maatschappelijk initiatief zaken 'beter' moet kunnen uitvoeren. Hoe wordt met deze kwaliteitseis omgegaan bij de start van een initiatief, maar ook bij de daadwerkelijke uitvoering?</i> 	
<ul style="list-style-type: none"> - Hanteren bewoners / gebruikers / anderen kwaliteitseisen bij een initiatief? Zo ja, welke? 	

Procedure besluitvorming R2C initiatief	
Hoe ziet een heldere en objectieve procedure eruit vanaf het voorstel tot R2C tot aan de besluitvorming:	
<ul style="list-style-type: none"> - Binnen de gemeente? 	
<ul style="list-style-type: none"> - Tussen initiatiefnemer en gebruikers / bewoners? <i>Bijvoorbeeld de vraag of 'alle' bewoners in een straat of wijk betrokken moeten zijn / moeten instemmen met een challenge, danwel een andere vorm van draagvlakbepaling.</i> 	
<ul style="list-style-type: none"> - Worden er termijnen gehanteerd? Welke? <i>Bijvoorbeeld de termijn tussen indienen van een R2C initiatief en de besluitvorming om van start te kunnen gaan.</i> 	
<ul style="list-style-type: none"> - Is er een beroepsmogelijkheid voor de initiatiefnemers van een R2C-initiatief? Of voor bewoners / gebruikers die een andere mening hebben over het betreffende initiatief? 	

Gemeentelijke regels en verordeningen	
<ul style="list-style-type: none"> - Moeten er gemeentelijke regels en / of verordeningen worden aangepast / aangevuld om R2C mogelijk te maken? Welke? <i>Bijvoorbeeld Inkoop- en aanbestedingsbeleid, de Wmo-verordening, aansprakelijkheidsregels of regels uit de subsidieverordeningen (doelmatig besteden van gelden) waarmee rekening moet worden gehouden. Ook kan er een R2C verordening worden opgesteld, met werkwijze en voorwaarden voor de toepassing van dit recht.</i> 	

Werkwijze binnen de gemeente bij een R2C aanvraag	
- Hoe en waar komen aanvragen voor R2C-initiatieven binnen?	
- Hoe vindt de interne afstemming plaats over R2C initiatieven? Zowel in de fase van indiening van een R2C initiatief als in de fase van uitvoering van dit initiatief. <i>Bijvoorbeeld afstemming en samenwerking tussen verschillende afdelingen en diensten. Dit is van belang bij o.a. juridische aspecten en eventuele relaties met (al lopende) aanbestedingen.</i> <i>Is er een andere houding / werkwijze nodig binnen de gemeente om R2C initiatieven een kans te bieden?</i>	
- Wordt er met afhandelingstermijnen gewerkt? Welke?	
- Is er een interne procedure als er binnen de gemeentelijke organisatie verschil van mening is over een R2C initiatief ("hoe en wanneer wordt opgeschaald")?	
- Wat is de rol en positie van het College van B&W en van de gemeenteraad?	

Communicatie	
- Hoe vindt communicatie plaats over de mogelijkheden van Right to Challenge in de gemeente naar bewoners, gebruikers, andere potentiële initiatiefnemers?	
- Hoe vindt communicatie plaats over ingediende aanvragen over Right to Challenge?	
- Hoe vindt communicatie plaats over goedgekeurde challenges?	

Tijdens de uitvoering van het initiatief

Contact	
- Hoe verloopt het contact tussen initiatiefnemers, gemeente, gebruikers, e.a.?	
- Aan welke minimale eisen moet dit voldoen?	

Voortgang en kwaliteit	
- Is het van belang een werkwijze te hanteren met voortgangs- en kwaliteitsbewaking? In welke gevallen?	
- Hoe wordt de voortgangs- en kwaliteitsbewaking ingericht?	
- Wat is de rol van de initiatiefnemers, bewoners/gebruikers en gemeente bij de voortgangs- en kwaliteitsbewaking?	
- Hoe en wanneer kan de gemeente ingrijpen als de uitvoering van het R2C initiatief dreigt "mis" te gaan?	
- Is er een beroepsmogelijkheid voor de initiatiefnemer?	

Evaluatie

Evaluatie	
- Vindt er tussentijds of na afloop een evaluatie van het R2C-initiatief plaats? Op welke wijze? <i>Bijvoorbeeld met de volgende vragen:</i> <i>Hoe verloopt de uitvoering van de challenge of hoe is de challenge verlopen?</i> <i>Hoe groot is het draagvlak onder bewoners / gebruikers?</i> <i>Wat is de effectiviteit of de maatschappelijke meerwaarde?</i> <i>Wat zijn de financiële en maatschappelijke opbrengsten en kosten?</i> <i>Wat kunnen gemeente, bewoners / gebruikers en initiatiefnemers leren van de ervaringen met de challenge en hoe gaan zij verder?</i>	
- Hoe zijn bewoners / gebruikers, initiatiefnemers, gemeente, anderen betrokken bij de (tussentijdse) evaluatie?	

Colofon

Deze uitwerking van Right to Challenge is tot stand gekomen in het Leeratelier Right to Challenge met bijdragen van deelnemers (ambtenaren en initiatiefnemers) uit de gemeenten Amsterdam, Den Haag, Leiden, Katwijk, Enkhuizen en Gooise Meren, alsmede van de VNG en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Dit is een uitgave van het landelijk netwerk Right to Challenge (www.righttochallenge.nl).

December 2018